

Koulua ja elämää varten

Ytry-verkoston tapaaminen

17.3.2017

Helsinki

Pilvi Hämeenaho, FT

Tutkijatohtori, Jyväskylän yliopisto

Oma tutkimus:

Koulua ja elämää varten, Suomen Akatemia
2015-2018

Lähtökohtana erityistä tukea tarvitsevien lasten oppimisen tuen ja hoidon yhdistämisen problematiikka

- Ilmiön tarkastelu kodin, koulun ja sosiaali- ja terveydenhuollon edustajien näkökulmista
- Moniammatillinen ja -alainen yhteistyö, vanhempien rooli

Analyysin lähtökohtana temaattinen sisällönanalyysi

- Saman ilmiön tarkastelu eri näkökulmista, erilaiset tietoperustat tunnistaen

Lapsi- ja perhelähtöisyys

Tieteelliset tavoitteet:

- Erityisesti arjen tason tutkimuksen edistäminen ja sen merkityksen osoittaminen esim. palvelujen tutkimuksessa
- Artikkelit *Elore* 2/2016 - Vanhempien asema auttamistyön kohtaamisissa (esitys *Perhetutkimuksen päivillä* 2016)

Tavoitteena hyödyntää tutkimustietoa myös käytäntöjen kehittämiseen

- Yhteistyöhankkeet, jatkohankkeet (t&k)
- Yhteinen aineistonkeruu, tiedon välittäminen

Lapsilähtöisyys, lapsen etu

- LAPE-työ, tieteellisen neuvoston asiantuntijasihteeri, *lapsikäsitteiden* analyysi ja määrittely

Näkökulmia

Kehittämisen kohteena:

- Vanhempien tuki (esim. kouluvalinnat)
- Monialaisen tuen koordinointi
- Aito koulutuksellinen inklusio

Inhimillinen kohtaaminen

- Palvelukohtaamisissa (asiakas – ammattilainen)
- Lapsen huomioiminen yksilönä (OPS-analyysit)

Ihmisarvo ja -oikeudet

- Vammaisten henkilöiden (lasten) oikeudet
- Vanhempien asiantuntijuus / oikeus tukeen
- Vammaisten henkilöiden ja heidän perheidensä yhteiskunnallinen ja kulttuurinen haavoittuvuus

Tutkimuksellisia näkökulmia

Kokonaisvaltainen arjen tuki

- Miten ymmärretty eri asiakirjoissa, eri maissa, eri toimijoiden kesken?
- Tavoitteet; oikeuksien toteutuminen
- Arki ja arjen kokonaisvaltaisuus tutkimuksen keskiössä

Haavoittuvuuden monet muodot ja tasot

- Lasten (erityis)haasteet, perheiden haavoittuvuus
- Järjestelmän haavoittava rakenne
- Yhteiskunnan (kulttuuriset) arvot, lasten oikeuksien ja ihmisarvon tunnistaminen

Tasa-arvon, erilaisuuden ja oikeudenmukaisuuden suhde erityistä tukea tarvitsevien lasten elämän hallinnan suunnittelussa

Inklusiivinen koulu?

Aineistonkeruut:

- **Kysely vanhemmille** (101 koululaisen vanhempaa)
- Kyselyt erityisopettajille (Jyväskylä, Espoo yht. 38)
- Haastattelut (9 + 2)

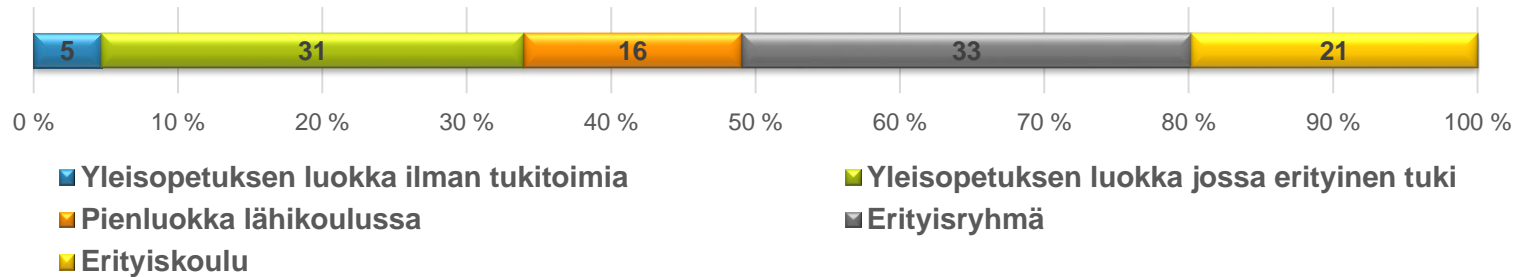
Kouluvalinnat ja vanhempien kokemukset valintojen onnistumisesta

- Huom: järjestön osaaminen ongelmakohtien paikantamisessa – kouluvalintoihin liittyvää problematiikkaa ei aina nähdä

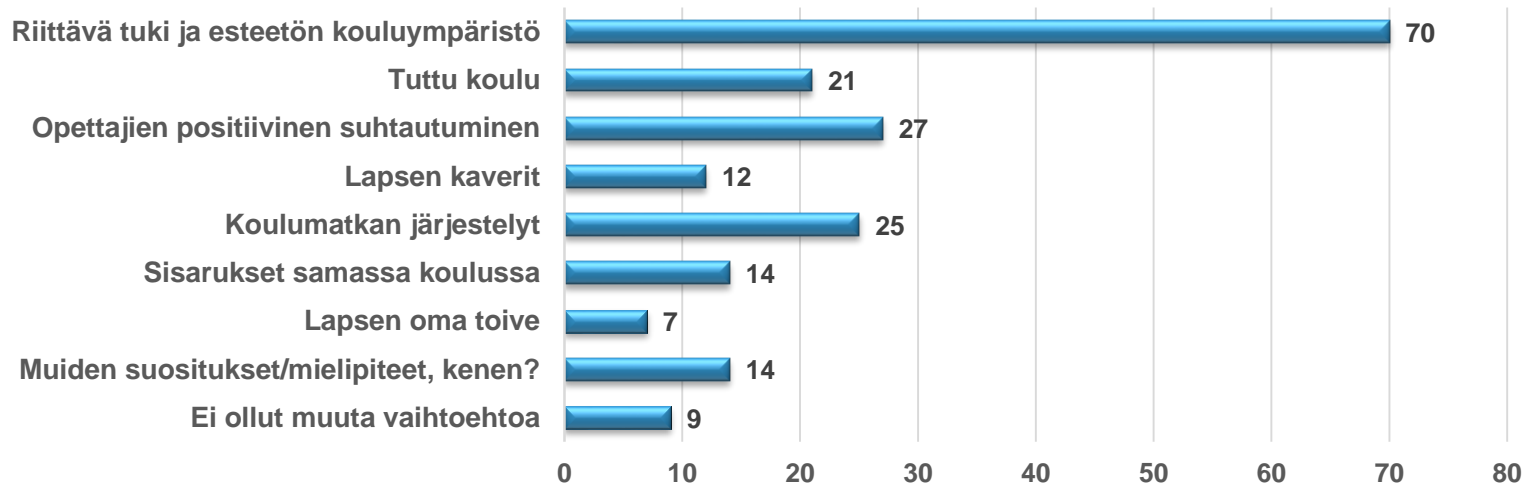
Lapselle paras koulu - kouluvalinta

Mikä koulumuoto lapsellanne on?

Mitkä tekijät vaikuttivat eniten koulumuodon valintaan?

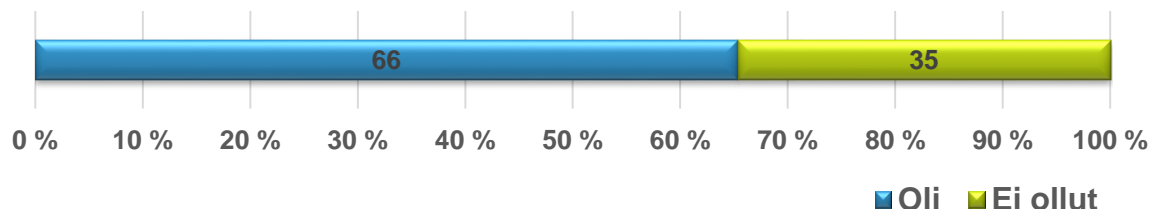

● Kenen mielipide?: hoitava taho, (muut vanhemmät)

Tietoa valintojen tueksi

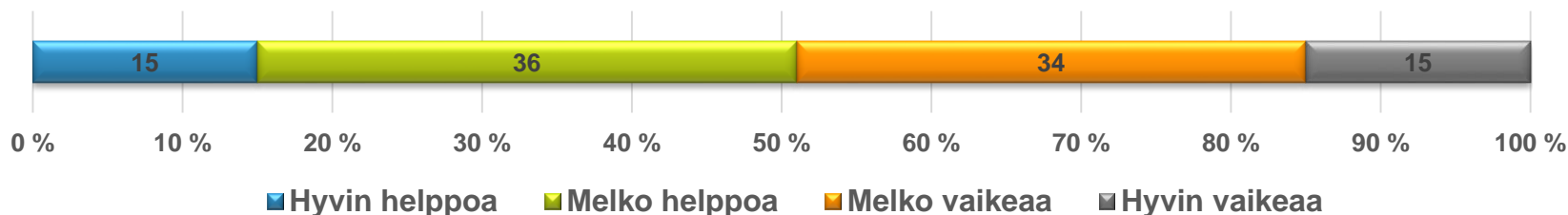
Oliko saatavilla riittävästi tietoa päätöksen tekoon?

- Enemmän tietoa olisi kaivattu:

tukitoimista, aamu- ja iltapäiväkerhoista, avustaja-asioista, eri koulumuodoista; ”*Ihan kaikesta.*”

Onko koulun valintaan liittyvän tiedon löytäminen/saaminen ollut mielestäsi:

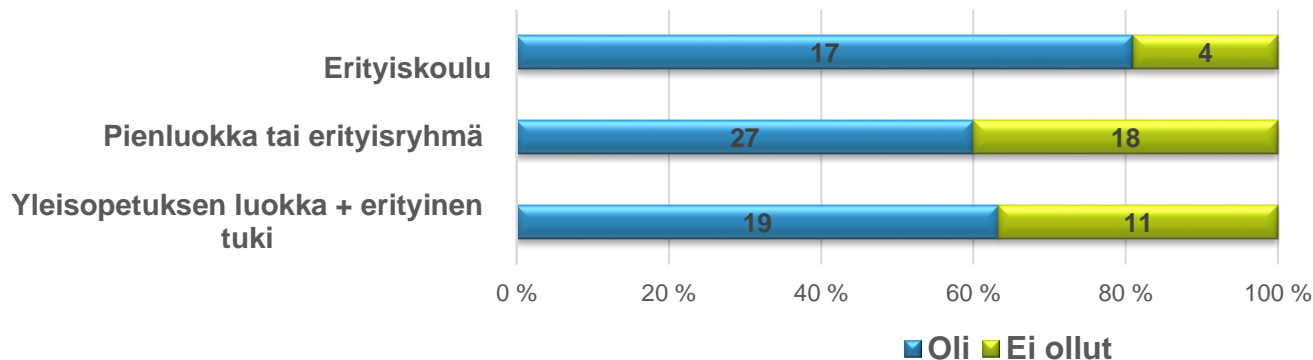
- Ei ollut tahoja jolta kysyä neuvoa (tai vaihtoehtoista näkemystä)

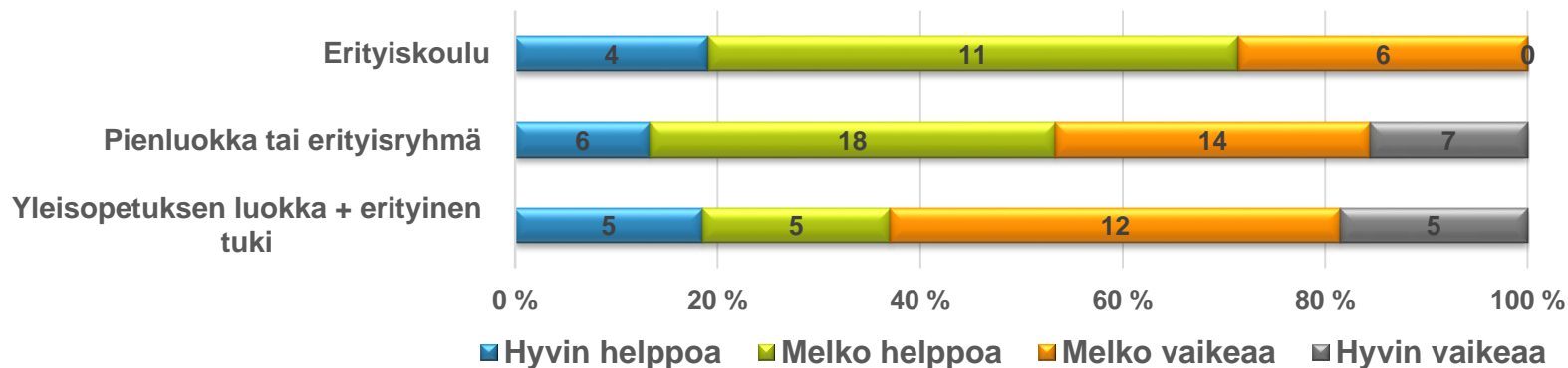
Tietoa valintojen tueksi

Oliko saatavilla riittävästi tietoa päätöksen tekoon?

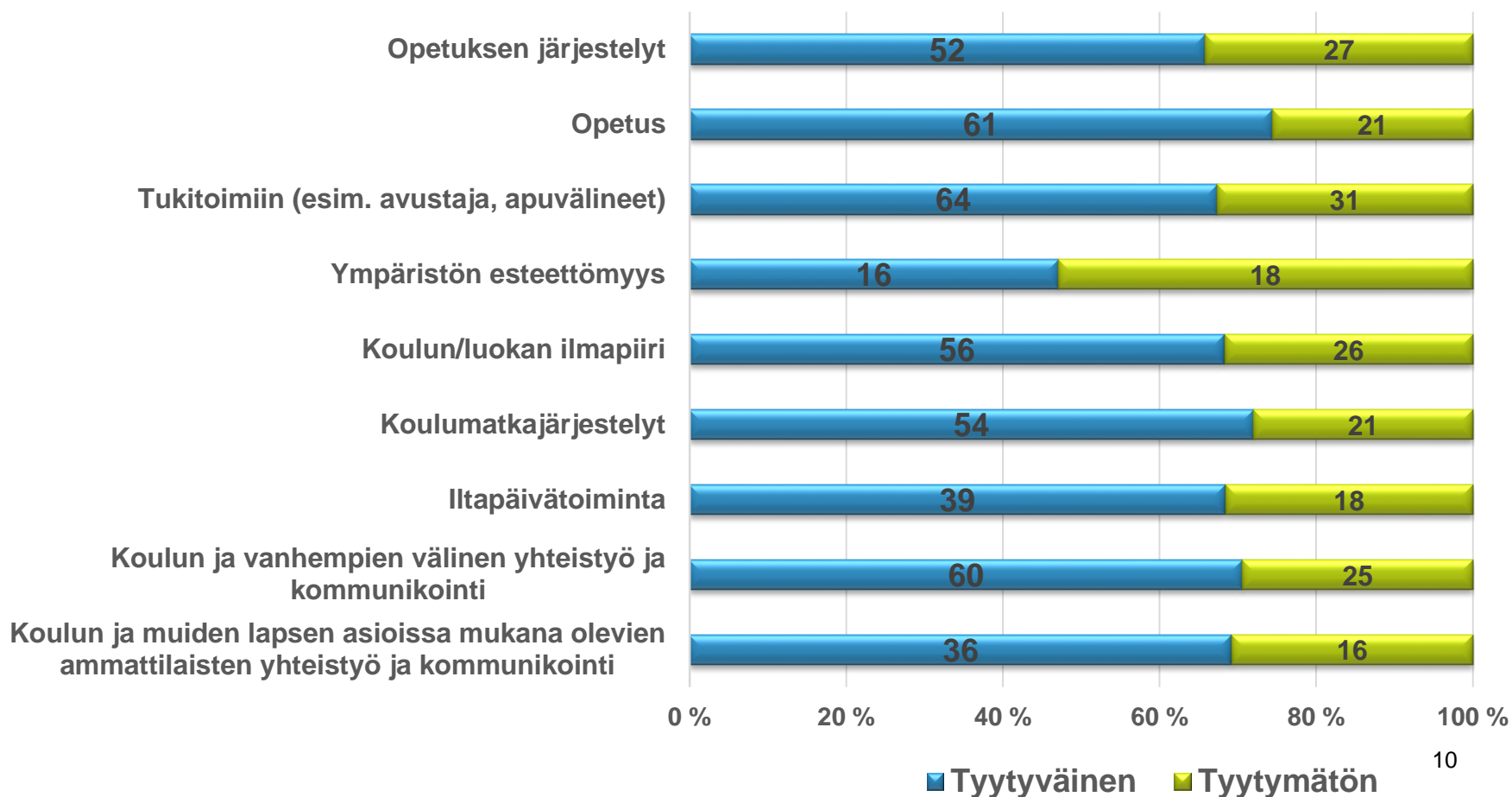
Onko koulun valintaan liittyvän tiedon löytäminen/saaminen ollut mielestäsi:

Lapselle paras koulu

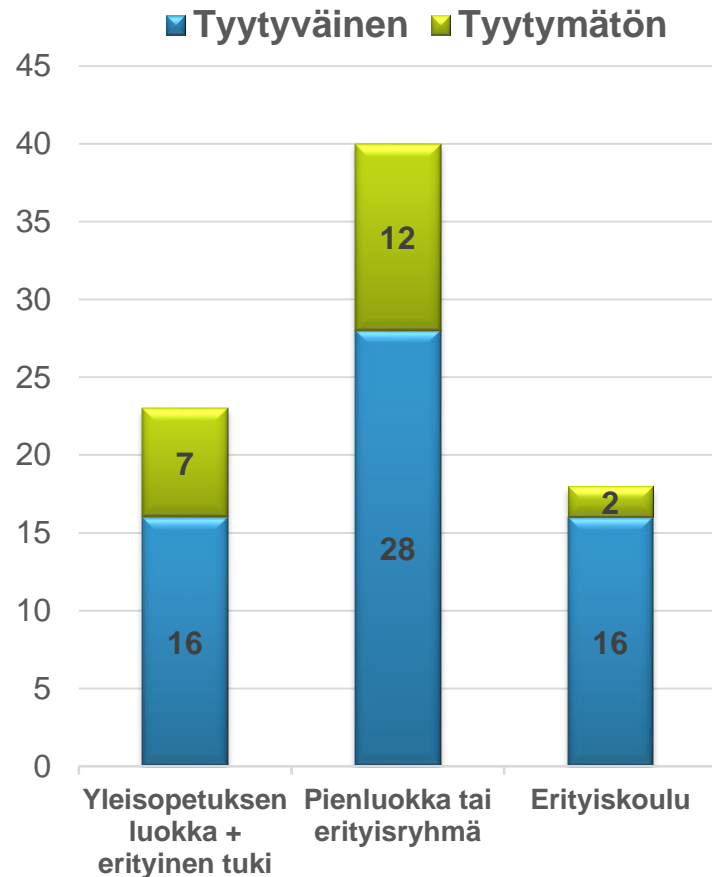
Vanhempien tyytyväisyys ja tyytymättömyys koulunkäyntiin liittyvin asioihin

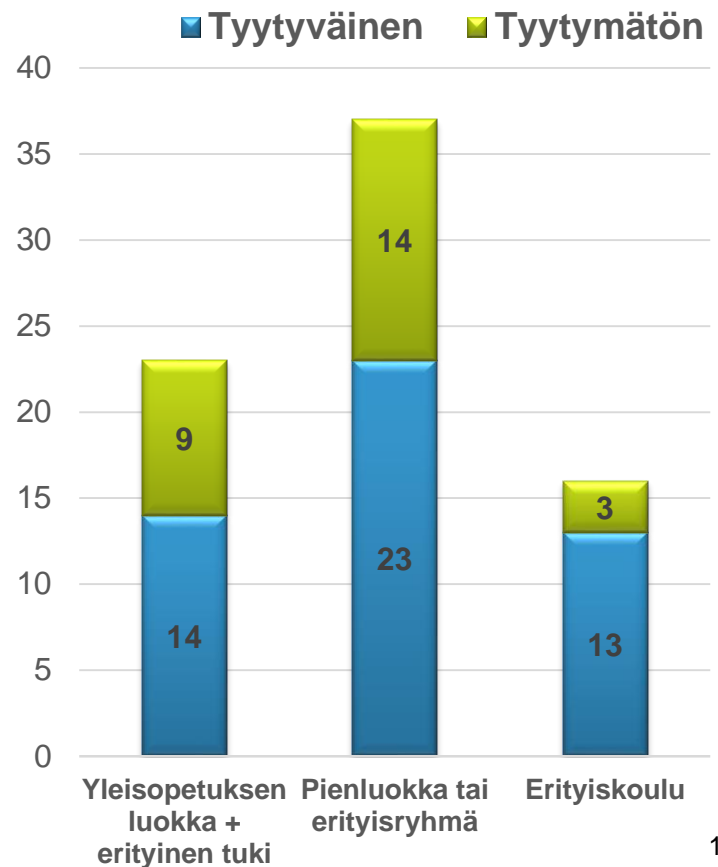
Lapselle paras koulu: opetus ja opetuksen järjestelyt

Opetus: tyytyväisiä 75%

Järjestelyt: tyytyväisiä 66%

Opetus

Tyytymättömyys

Tyytyväisyys

- Opettaja on erittäin motivoitunut ja saanut hyviä tuloksia.
- Erityisluokanopettaja, joka tuntee lapsen hyvin.
- Opettaja suhtautuu lapseemme tosi empaattisesti.
- Sama päiväjärjestys joka päivä, kuvat, opetus suunniteltu kehitysvammaisten tarpeisiin.

- Luokka hyvin rauhaton/levoton, dysfasiapoikamme tarvitsisi rauhallisen oppimisympäristön.
- Lapsilla monia sairauksia. Fiksu lapsi on samassa kuin oppimisvaikeuksista kärsivät.
- Lapsi jätetty vaille asianmukaisia tukitoimia. Opetus jätetty vanhemman vastuulle yhdessä aineessa.
- Erityisluokalla oli sijaisena 3 kk henkilö jolla ei ollut mitään pätevyyttä/opintoja opetusalaalta.

Opetuksen järjestelyt

Tyytyväisyys

- Opettaja soveltaa lapsen tarpeiden mukaan, joustaa.
- Lapsen erityistarpeet huomioitu hyvin.
- Riittävän pieni luokka, muutamia tunteja yhdessä yleisopetuksen luokan kanssa, ei liikaa.
- Riittävä määrä henkilökohtaisia avustajia luokassa!
- Pieni luokka (5 lasta), opettaja ja 2 ohjaajaa, säännölliset kouluajat, tuttua ja turvallista.

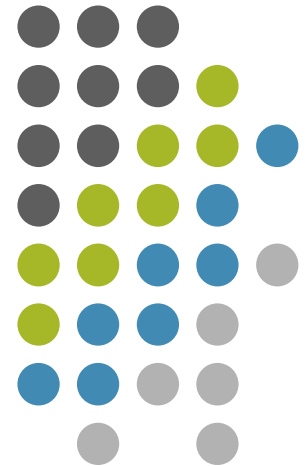
Tyytymättömyys

- Avustajaa ei saa vaikka tarvittaisiin.
- Lapsella eriytetyt oppiaineet, mutta silti menee muun luokan mukana opiskelussa. Opettaja ei panosta matematiikan ja äidinkielen eriyttämiseen.
- Autistisen lapsen tarpeita ei oteta huomioon yhtään.
- Vaikeuksia saada tietoa, esim. rehtori ohjeistaa neuvoo asioita toistuvasti väärin.

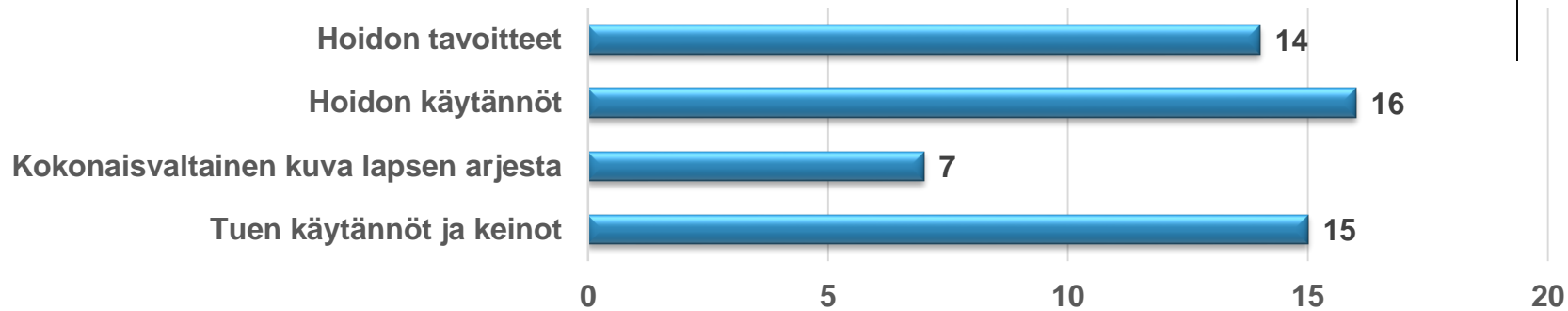
Opettajien näkökulmia

Espoo 2016; erityisopettajat

- Focus: moniammattillinen ja monisektorinen yhteistyö kun lapsella psykiatrisen hoidon ja oppimisen tuen yhdistämisen tarve
- Yhteistyö vanhempien kanssa

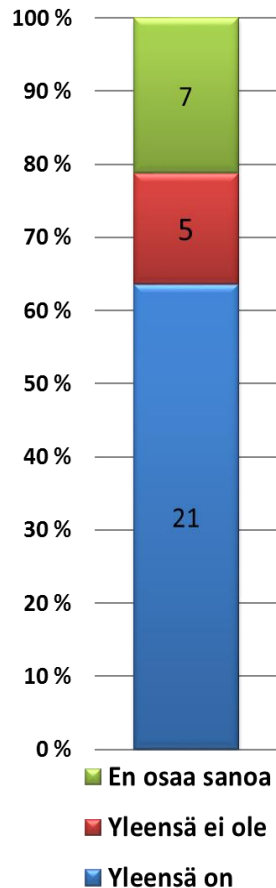
Millaista tietoa lapsen hoitoon liittyvistä asioista toivoisit saavasi opetuksen suunnittelun tueksi?

Avovastaukset teemoiteltu:

- Hoidon tavoitteet: tiedon kulku, hoitavan tahon konsultointi, yhteisymmärrys
- Hoidon käytännöt: lääkitys, terapia, apuvälineet – myös: onko hoitoa lainkaan?
- Kokonaisvaltainen kuva lapsen arjesta: muutokset, perheen asiat jotka vaikuttavat lapsen käytökseen ja mahdollisuuksiin opiskella
- Tuen käytännöt ja keinot: mikä toimii, mikä ei, mitä suositellaan, lapsen erityispiirteet

Tieto ja tiedon kulku

- Onko erityisopettaja yleensä tietoinen oppilaan hoitosuunnitelmasta?

Millaista tietoa koulu tarvitsisi oppilaan tilanteesta voidakseen tukea oppimista parhaalla mahdollisella tavalla?

- Kaiken mahdollisen [hoitoon liittyvän tiedon]. Lapsen koulun ulkopuoliset hoidon tarpeet vaikuttavat usein myös koulunkäyntiin.
- Oppilaan opiskelun kannalta oleelliset tiedot – esim. miten kyvykäs tai kykenemätön oppilas on sillä hetkellä opiskelemaan. Jottei [koulussa] tehdä turhia virhearviointeja.
- Usein emme saa kouluun mitään tietoa!
Edes jotain, kiitos!
- Yleensä perhe kertoo riittävästi.

Yhteistyö (ja sen haasteet)

- Tyytyväisiä koulun ja kodin yhteistyöhön: 69 % vanhemmista

Vanhemmat

- [Yhteistyö] Toimii oman open kanssa, mutta rehtoriin (päättäjään) ei saa yhteyttä, eikä hän vastaa kysymyksiin/viesteihin.
- Emme ole aina samalla aaltopituudella. Kotona näemme valtavasti vaivaa lapsen oppimisen/kehityksen tukemisessa, opettaja ajattelee ”näiden olevan niin pieniä, ehtiihän tuota.”

Opettajat

- Yhteistyö vanhempien kanssa on joskus haastavaa. Hoidon arvion tarvetta ei nähdä tai siihen liittyy erilaisia pelkoja ja huolia eikä sitä haluta siksi tehdä. Joskus vanhemmat ovat eri mieltä hoitoon liittyvistä asioista. Eli vaikeinta on prosessin käynnistäminen. Kun hoito aloitetaan, yhteistyö sujuu yleensä hyvin.

Yhteinen tavoite: lapsen paras

- [Tuen] keinoista olisi hyvä keskustella hoitavan tahon, huoltajien ja koulun kesken, jotta kaikki pystyisivät toimimaan samaan maaliin.
- Luottamus toimijoiden välillä avoimuuden ehto
- [Tarvitaan] avoimuutta ja rohkeutta ehdottaa uutta ja erilaista puolin ja toisin.
- *En voisi olla tyytyväisempi lapseni opettajaan ja avustajaan. Olemme aidossa ja aktiivisessa vuoropuhelussa ja tämä auttaa siihen, että lapseni kehittyy todella hienosti koska **työskentelemme toisiamme tukien lapsen hyväksi.***

Lapsen tyytyväisyys kouluun

vanhempien arvioimana

- Yleisimmät perustelut tyytyväisyydelle:

Kaverit; opettaja tai muu läheinen aikuinen; luokan ja koulun hyvä henki sekä yhteisön turvallisuus.

- Lapsi on tyytyväinen. Tykkää opettajista ja ohjaajista. Tuntee olonsa turvalliseksi ja sen vuoksi kehittyy ja oppii todella paljon. On vertaistensa joukossa ja saanut heti ystäviä.

- Tyytymättömyyden perusteluja:

Kaverien puute; kiusaaminen; liian levoton luokka - turvattomuus

- Eipä juuri [ole tyytyväinen]. Isossa koulussa pienryhmässä opiskelevat leimataan ”vajakeiksi” ja miksi milloinkin. Koulu ei puutu kiusaamisen.
- Ei ole. Luokan levottomuus ja päivittäinen fyysisen ja psyykkisen väkivallan kohteena oleminen saa lapsen oireilemaan.

Yhteenvetoa

Lapsen eri hoitojen eritahtisuus ja sirpaleisuus

- Katvealueet; kokonaisvaltaisen tuen puute/viivästyminen
- Terapia ei aina koululla – päivien sirpaleisuus, oppimisen tuki?
- Järjestelmän tuottama kuormitus lapsen erityistarpeiden lisäksi

Ongelmat moniammatillisessa yhteistyössä

- Tiedonkulun haasteet → opettajien epätietoisuus hoidoista ja tuen tarpeesta, resurssien puute
- Epätietoisuus siitä, kenellä on kokonaisvastuu (etenkin jos perheen resurssit niukat tai olemattomat)

Vanhempien huolena

- Ongelmat yhteistyössä eri toimijoiden kanssa
- Muutokset lapsen oppimisympäristössä

Huomioitavaa

- Kaverit ja mukava opettaja lasten kouluun tyytyväisyyden keskiössä
  - Huomiota vertaisryhmien merkitykseen ja lasten aitoon osallistamiseen
  - ”erityisyyden” purkaminen myös käsitteiden ja puhuntojen tasolla → asenteet vastaamaan arvoja
- Yhteistyö; yhteisten tavoitteiden määrittely ja sopiminen niihin pääsemisen keinoista tärkeää
  - Miksi sille ei löydy aikaa?
  - Ajanpuute yhteistyölle ja kommunikaatiokatkokset korostuvat opettajien vastauksissa

Kiitos!

Listätietoja:
[pilvi.hameenaho\(at\)jyu.fi](mailto:pilvi.hameenaho@jyu.fi)